

Семененко Лариса Леонідівна

кандидат філологічних наук, докторант

Київського національного лінгвістичного університету

Семененко Лариса Леонидовна

кандидат филологических наук, докторант

Киевского национального лингвистического университета

Semenenko Larysa

Candidate of philological sciences, doctoral student of the

Kyiv National Linguistic University

ПЕРЕДКАТЕГОРИЗАЦІЙНА ОСНОВА ПОЛІТИЧНОЇ ДІЙСНОСТІ ПЕРЕДКАТЕГОРИЗАЦИОННОЕ ОСНОВАНИЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ

PRE-CATEGORIZATIONAL BASIS OF POLITICAL REALITY

Анотація. У статті проведено аналіз лінгвальних форм об'єктивації політичної дійсності з метою дослідження їхнього концептуального підґрунті.

Ключові слова: категоризація, лінгвальна форма об'єктивації політичної дійсності, політична дійсність.

Аннотация. В статье проведен анализ лингвальных форм объективации политической действительности с целью исследования их концептуальной почвы.

Ключевые слова: категоризация, лингвальная форма объективации политической действительности, политическая действительность.

Summary. The article analyzes the linguistic forms of objectification of political reality in order to study their conceptual basis.

Key words: categorization, linguistic form of objectification of political reality, political reality.

Виявлення передкатегоризаційної основи політичної дійсності — важлива складова при дослідженні способів впорядкування знань про світ, позаяк дозволяє встановити когнітивні передумови формування знань про політичну галузь. Термін *основа* нами вжито на позначення «того, на чому що-небудь ґрунтується, тримається, базується» [2]. Саме з'ясування того, що є джерелом для синтезу смислів у лінгвальні форми об'єктивації політичної дійсності, дозволить далі детально вивчити способи її категоризації політичної дійсності в мовних картинах світу.

Категоризацію в лінгвістиці визначають як процес підведення явища, об'єкта, процесу під певну рубрику досвіду (категорію) і визнання його членом цієї категорії [1, с. 42]. Цей процес пов'язаний із багатьма мисленнєвими операціями (порівняння, ототожнення, узагальнення, класифікування тощо) й опирається на концептуальні структури різного рівня складності.

Тому категоризація направлена на групування одиниць, схожість яких виявляється за певними критеріями, але обов'язково в зіставленні з концептом, який є підґрунтям категорії як такої.

Відповідно до засад концептуалізму, слова і їхні референти пов'язані між собою опосередковано концептосферою — ментальним утворенням, що формується у свідомості особистості в процесі пізнання дійсності. Саме концептуальна система є базою, із якої в процесі категоризації вилучаються смисли для творення лінгвальних форм об'єктивації політичної дійсності (далі — ЛФОПД). Тому метою статті є з'ясувати, що складає передкатегоризаційну основу політичної дійсності як поняттєвої категорії.

Передкатегоризаційна основа — це система концептів, що слугує джерелом для вилучення денотативних і сигніфікативних ознак ЛФОПД. Її складає множина концептів, які є фоном, тим ментальним простором, на

грунті якого різними способами генеруються смисли, що в результаті складуть лексичне значення ЛФОПД. Наприклад, у реченні (1) вжито такі ЛФОПД: *політичні сили, шанс, конкурентні правила, відкриті правила, вибори, 2014 рік* тощо.

(1) *Політичні сили мали шанс гарантувати конкурентні й відкриті правила після виборів 2014 року.*

/Дзеркало тижня, 2017, 13.05/

Для того, щоб з'ясувати, що є передкатегоризаційною основою наведених у прикладі ЛФОПД, проводимо дефініційний, компонентний, семантичний і концептуальний аналізи. Так, лексема *вибори* — це «обрання шляхом голосування депутатів у представницькі органи держави, службових осіб і т.ін.» [2]. Суттєві ознаки лексеми *вибори*, експліковані структурою лексичного значення, такі: «обрання», «голосування», «депутат», «представницький орган держави», «службова особа» — складають його поняттєву основу і є тим набором достатніх маркерів, що формують смисл названої лексеми як політичний. У той же час архісема *обрання* трактується в словнику як «дія за значенням обрати» [2]; *обрати / обирати* — «виділити, відбирати за якою-небудь ознакою», «надавати перевагу комусь, чомусь перед ким-, чим-небудь іншим» [2]. Як видно із наведеного визначення лексеми *обрати / обирати*, в основу значення покладено універсальне поняття, що опирається на сенсорно-моторне сприйняття факту дійсності, не обтяжене високим ступенем абстрагування.

Що стосується інших ЛФОПД, ужитих у (1), то номінатема *політична сила* (пор., сила — (1) «здатність живих істот напруженням м'язів робити фізичні рухи, виконувати різні дії»; «фізична енергія людини, тварини»; (4) «могутність, влада, авторитет»; «той або те, що відіграє вирішальну, головну роль у чому-небудь»; (10) перев. мн. «люди, що належать до якого-небудь виробничого колективу, до однієї професії»; «люди, зайняті якоюсь спорідненою працею, діяльністю»; (11) перев. мн. «частина суспільства або суспільна група, що характеризується певними ознаками або спрямованістю у своїй діяльності, своїх намірах» [2]) — генерує у своєму значенні політичні смисли унаслідок впливу експлікованого класифікатора *політичний*.

Номінатемами *конкурентні правила, відкриті правила, 2014 рік* — загальноживані й набувають політичних смислів у прагматично зумовленому, тематично-обмеженому контексті.

Схоже визначається передкатегоризаційна основа ЛФОПД у польській та англійській мовах. Пор., пол.:

(2) *Nie będzie blokady startu w tych wyborach dla samorządowców, którzy rządzą więcej niż dwie kadencje* / На цих виборах не буде жодного блокування посадовців

місцевого самоврядування, які працюють більше двох термінів.

/ Gazeta Wyborcza, 2017, 15.05/

У наведеному реченні представлені такі ЛФОПД: *blokada startu, wybory, samorządowców, żądać więcej niż dwie kadencje* тощо. Лексема *wybory* в структурі лексичного значення містить такі поняттєві елементи: «акція mająca na celu powołanie odpowiednich kandydatów do określonych funkcji przez głosowanie» (захід щодо призначення відповідних кандидатів на певні посади шляхом голосування) [4], тобто має такі семантичні маркери: «акція», «powołanie odpowiednich kandydatów», «określenie funkcji», «głosowanie» тощо. Архісема *akcja* трактується в словнику «zorganizowane działanie podjęte w konkretnym celu» (організована дія, здійснена з певною метою) [4]. Віддієслівний іменник *działanie* відсилає до твірної основи *działać*, що фіксує значення «robić, tworzyć coś» (робити, творити щось) [4]. Поданий опис свідчить про те, що значення ЛФОПД генерується на основі концептів національної мови, утворених унаслідок чуттєво-образного сприйняття дійсності.

Аналогічно відстежується передкатегоризаційна основа в лексеми *samorządowców*, смисл якої в наведеному реченні розширюється експлікованою ознакою *żądać więcej niż dwie kadencje*.

Номінатема *blokada startu* — загальноживана й набуває політичного смислу в прагматично зумовленому, тематично-обмеженому контексті.

Далі проаналізуємо лексеми *an election* в англійській мові:

(3) *Dirty campaigning isn't new,... but for the first time it became the dominant topic in the most decisive time of the election* / Брудна агітація не є новою, ... але вперше це стало домінуючою темою в найвирішальніший час виборів.

/ Washington Post, 2017, 15.10/

У наведеному реченні (3) вжито такі ЛФОПД: «dirty campaigning», «the dominant topic», «the most decisive time», «the election». Лексема *an election* має таке лексичне значення: «a formal and organized choice by vote of a person for a political office or other position» (формальний та організований вибір шляхом голосування особи до політичного органу чи на іншу посаду) [3], тобто поняттєва основа представлена такими семними маркерами: «a formal choice», «an organized choice», «by vote of a person», «a political office», «other position» тощо. Архісема *a choice* трактується в словнику «an act of choosing between two or more possibilities» (дія з обрання між двома чи більше можливостями) [3]. Іменник *an act* («a thing done»; «a deed» [3]) походить від дієслова *to act* — «take action»; «do something» («діяти»; «робити щось») [3].

Таблиця 1

Визначення концептуального підгрунття ЛФОПД

Аналізована лексема	вибори	wybory	an election
1	обрання	akcja	a choice
2	обирати	działanie	an act
3		działać	to act
Концепт, що ліг в основу формування смислу	обирати	działać	to act

Результати дослідження подамо у вигляді таблиці (табл. 1), де представлено аналізовані лексеми *вибори* / *wybory* / *an election*, позначено етапи абстрагування, зазначено смислові доміанти у структурі лексичного значення, що лягли в основу процесу категоризації.

Отже, у дослідженні ми з'ясували, які концепти складають передкатегоризаційну основу політичної дійсності й стають фоновими для вилучення з них

сми́слів при творенні лінгвальних форм об'єктивації політичної дійсності, а тому складають концептуальне підгрунття для категоризації понять, що описують / інтерпретують політичну дійсність. Відтак з'ясували, що передкатегоризаційною основою політичної дійсності є система універсальних концептів мови, які містять знання про результати чуттєво-образного сприйняття дійсності.

Література

1. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. — М.: Изд-во МГУ, 1996. — 245 с.
2. Словник української мови: в 11 т. / Редколегія: І. К. Білодід (голова), Л. С. Паламарчук (заст. голови), А. А. Бурячок та ін. — К.: Наукова думка, 1970–1980. — Т. 1–11.
3. OxD — Oxford Dictionary for Advanced Learners. — Oxford: Oxford University Press, 2009. — 1907 p.
4. Słownik języka polskiego PWN: w 3 t. / Pod redakcją Mieczysława Szymczaka. — Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2002. — Т. 1–3.